

Магістр 2 року навчання
Фінансового факультету ХНЕУ

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ ПАТ "ПРИВАТБАНК"

Анотація. Розглянуто проблеми управління якістю кредитного портфеля банку. Здійснено пошук шляхів збільшення ефективності управління кредитним портфелем банку на прикладі ПАТ "ПриватБанк". Розкрито сутність кредитного ризику банку та розглянуто основні методи управління ним.

Аннотация. Рассмотрены проблемы управления качеством кредитного портфеля банка. Осуществлен поиск путей увеличения эффективности управления кредитным портфелем банка на примере ПАО "ПриватБанк". Раскрыта сущность кредитного риска банка и рассмотрены основные методы управления им.

Annotation. The problems of quality management of advances portfolio are discussed. The search of ways of increasing the efficiency of advances portfolio management is carried out on the example of PJSC "PrivatBank". The essence of credit risk of a bank is exposed and the basic methods of managing it are offered.

Ключові слова: банк, кредитна операція, кредитний портфель, кредитний ризик, фінансова стабільність.

Недостатньо стабільне функціонування банківської системи України в післякризовий період вимагає від банківських установ реалізації заходів з підвищення фінансової стійкості. Ознакою фінансової стійкості, насамперед, є стабільність джерел доходу банку, що безсумнівно залежить від якості його кредитного портфеля. Від того, наскільки раціонально та оптимально банки розподіляють ресурси, залежить їх спроможність здійснювати активні банківські операції та надавати послуги. У структурі балансу банку кредитний портфель розглядається як єдине ціле та складова частина активів банку, що має свій рівень дохідності й ризику, тому для успішного кредитування банку необхідно впроваджувати ефективну та гнучку систему управління якістю кредитного портфеля.

Метою статті є визначення напрямів удосконалення управління якістю кредитного портфеля банку.

Дослідження проблем функціонування банківської системи, зокрема теоретичних та практичних аспектів процесу управління кредитним портфелем банку привертає увагу багатьох вчених. Можна назвати праці Бланка І. А., Герасимовича А. М., Дзюблюка О. В., Мілай А. О., Мороза А. М., Мочерного С. В., Персади А. А., Пернарівського О. В., Примостки Л. О., Савлука М. І. та інших [1; 2], в яких автори розглядали проблеми формування і моніторингу кредитного портфеля. Проте питання управління якістю кредитного портфеля залишається недостатньо розкритим, що і зумовлює його актуальність.

Кредитний портфель банку – це сукупність усіх позик, наданих банком з метою отримання доходу. Він включає агреговану балансову вартість усіх кредитів, у тому числі і прострочених, пролонгованих та сумнівних щодо повернення. Кредитний портфель не включає нараховані, але ще не сплачені, не профінансовані проценти, зобов'язання надати кредит, кредитні лінії, які ще не використані, гарантії та акредитиви, оперативний лізинг [2].

Стабільність кредитного портфеля й фінансовий успіх залежать, насамперед, від його структури та якості, тому банківські установи аналізують якість наданих кредитних позик, проводять належний аналіз великих кредитних проектів, визначають кредитну політику і контролюють відхилення від неї. Постановою Правління № 279 від 27.03.1998 р. встановлено порядок формування і використання резерву для відшкодування можливих витрат за кредитними операціями банку, з метою підвищення стабільності та надійності вітчизняної банківської системи в цілому.

Згідно з оцінкою фінансового стану позичальника та перспектив його розвитку кредити в портфелі банку слід відносити до таких категорій [3]:

клас "А" – фінансова діяльність дуже добра і дає змогу погашати основну суму кредиту у встановлені строки;

клас "Б" – фінансова діяльність добра або дуже добра, але немає можливості підтримувати її на високому рівні протягом тривалого часу;

клас "В" – фінансова діяльність задовільна, але спостерігається виразна тенденція до її погашення;

клас "Г" – фінансова діяльність незадовільна і спостерігається її чітка циклічність протягом коротких періодів часу;

клас "Д" – фінансова діяльність свідчить про збитки, про те, що ні тіло кредиту, ні відсотки не будуть сплачені.

Відповідно до перелічених категорій кредитний портфель банку класифікується за такими групами (табл. 1):

Класифікація кредитного портфеля за групами

Фінансовий стан	Погашення заборгованості		
	Добре	Слабке	Недостатнє
А	стандартний	під контролем	субстандартний
Б	під контролем	субстандартний	сумнівний
В	субстандартний	сумнівний	безнадійний
Г	сумнівний	безнадійний	безнадійний
Д	безнадійний	безнадійний	безнадійний

Відповідно до наведеної класифікації формується резерв на покриття збитків від надання кредитів, а саме: позички стандартні – 1%, під контролем – 5%, субстандартні – 20%, сумнівні – 50%, безнадійні – 100%.

Відповідно до слід цього розглянути структуру кредитного портфеля на прикладі ПАТ "ПриватБанк", що наведена в табл. 2.

У структурі кредитного портфеля ПАТ "ПриватБанк" обсяги стандартних кредитів, кредитів під контролем збільшуються, що позитивно характеризує діяльність банку, проте зростання обсягів субстандартних, сумнівних та безнадійних кредитів говорить про збільшення обсягів резервування, що, в свою чергу, зменшує обсяги кредитних операцій банку та можливого прибутку.

Таблиця 2

Структура кредитного портфеля ПАТ "ПриватБанк" з позиції якості

Кредити за рівнем ризику	01.03.2012 р.		01.07.2012 р.		01.11.2012 р.	
	Сума	Сума резерву	Сума	Сума резерву	Сума	Сума резерву
Стандартні	3 683 048	29 976	4 039 845	31 207	4 631 265	33 481
Під контролем	3 170 948	64 828	1 610 731	24 618	1 805 510	32 505
Субстандартні	5 704 846	787 865	7 293 342	691 964	7 428 136	749 647
Сумнівні	1 549 993	597 156	1 840 506	603 191	1 745 964	567 251
Безнадійні	534 778	523 036	681 147	653 678	766 017	728 444

Таким чином, удосконалення управління якістю кредитного портфеля банку слід проводити за такими напрямками:

- оптимізація структури кредитного портфеля;
- використання автоматизованого керування кредитним портфелем банку;
- ризик-менеджмент кредитного портфеля.

Оптимізацію вже сформованого кредитного портфеля можна проводити лише шляхом зміни його структури. Структуру кредитного портфеля можна змінити, застосувавши коректувальні дії на окремих боржників: профілактичний контакт з боржником з метою підтвердження добросовісних намірів і платоспроможності (може включати також запит у бюро кредитних історій), робота з поточною заборгованістю ("софт-колекшн") – нагадування по телефону і т. п., позасудове стягнення ("хард-колекшн") – вимоги по телефону, особисті зустрічі з боржником, робота з родичами, реструктуризація заборгованості (продлонгація терміну, зниження розміру щомісячних платежів, списання штрафних санкцій, зміна валюти кредитного договору) [2]. Ефективним для банку буде використання послуг спеціальних колекторних фірм, які займаються проблемними кредитами і є дуже поширеними за кордоном. Вони укладають угоди з банками і працюють із недобросовісними клієнтами. Ці фірми купують у банків проблемні кредити й надалі працюють із боржниками вже за власною методикою. Щоправда, в нас це явище ще не надто поширене, оскільки такі послуги не дуже вигідні для банків (кошують 20 – 70% боргу), та й це позначається на репутації банку [4]. Та найоптимальнішим, на думку автора, є створення в Україні системи спеціалізованих кредитних бюро, які відіграють важливу роль у зменшенні ризиків угод.

Використання автоматизованого керування кредитним портфелем банку передбачає впровадження певного програмного продукту (Collect Advantage), розробленого для умов національної економіки фірмою ТОВ "МДЦ-консалтинг". Програма Collect Advantage орієнтована на роботу з портфелями простроченої заборгованості, включаючи їх оцінку. Вказаний програмний продукт розв'язує весь комплекс завдань з підготовки даних для аналізу, виявлення поведінкових характеристик позичальників, прогнозування грошових потоків з погашення кредитів і оптимізація дій на боржників. Також ця програма надає інтерфейс для аналізу, прогнозування, сегментації портфелів та оптимізації сумарної цінності портфеля [5].

Також є немаловажним той факт, що в умовах переходу до ринкової економіки в банківській сфері збільшується значення правильної оцінки ризику, який бере на себе банк, здійснюючи різні операції. Кредитні операції є найбільш дохідними операціями банку, але, водночас, і найризикованішими. Для банківської діяльності важливим є не уникнення ризику взагалі, а його передбачення та зниження до мінімального рівня, тобто застосування різних методів управління ризиками. Адже правильне управління кредитним портфелем дає змогу балансувати та стримувати ризик усього портфеля, контролювати ризик, притаманний тим чи іншим ринкам, клієнтам, позиковим інструментам, кредитам та умовам діяльності. Управління кредитними ризиками вимагає систематичного кількісного та якісного аналізу кредитного портфеля й роботи з проблемними кредитами [6].

Однією зі складових удосконалення управління якістю кредитного портфеля є ризик-менеджмент кредитного портфеля, який проводиться за допомогою сек'юритизації, лімітування, хеджування, резервування та диверсифікації.

Визначення ставки резервування для однорідних кредитів є недосконалим. Отже, актуальним є пошук інструментів, що дозволяють спрогнозувати розмір необхідних резервів для покриття можливих витрат за кредитними операціями банку. Одним із методів зменшення портфельного кредитного ризику є резервування коштів для покриття витрат за кредитними операціями банку. Основною проблемою при формуванні резервів є визначення їх адекватного розміру.

Резерви повинні відображати суму очікуваних витрат банку за кредитними операціями та бути достатніми для компенсації збитків від списання кредитів у випадку неплатоспроможності позичальника. Тому для банків важливим є питання визначення адекватної ставки резервування з метою більш ефективного використання коштів та управління капіталом [7]. Запропонований метод резервування дозволить банкам України більш точно визначити розмір резервів і це сприятиме збереженню капіталу банків та підвищить його надійність.

Наступним методом управління якістю кредитного портфеля банку є лімітування. Завдяки проведенню ефективно лімітної політики банкам вдасться уникнути надмірної концентрації, обмежити й мінімізувати фінансові втрати, диверсифікувати свої портфелі й забезпечити стабільні доходи [8].

Диверсифікація є методом зниження ступеня ризику шляхом розподілу капіталу між різними об'єктами вкладення або видами діяльності, безпосередньо не пов'язаними між собою, й обмеження дії чинника ризику за рахунок запобігання концентрації на одному позичальнику або групі взаємопов'язаних позичальників [9, с. 88].

Наступним перспективним методом управління кредитним ризиком банку є сек'юритизація. Актуальність проблеми використання сек'юритизації в Україні посилюється також низьким рівнем капіталізації вітчизняних банків та низьким кредитним рейтингом країни, що не дає можливості залучати кошти міжнародного ринку капіталу за низькими процентними ставками. На шляху запровадження нової практики в Україні виникають певні проблеми, які потребують нагального вирішення: недостатність та непродуманість правового поля з питань регулювання відносин між учасниками угоди, низький досвід банків у проведенні операцій сек'юритизації, низька якість активів, високі рівні кредитних ризиків, нерозвиненість фондового ринку та інфраструктури фінансового ринку [10].

Таким чином, слід зазначити, що аналіз якості кредитного портфеля банку є необхідним етапом оцінювання банківської діяльності, адже найвищий ризик притаманний кредитним операціям банку. Управління якістю кредитного портфеля банку повинно ґрунтуватися на знаходженні рівноваги між дохідністю та ризикованістю, врахуванні зовнішніх чинників, своєчасному застосуванні розглянутих методів.

Проаналізовані можливості та перспективи використання методів зниження кредитного ризику банками дають змогу зробити висновок про те, що механізм сек'юритизації в найближчому майбутньому може стати для України одним із найбільш ефективних щодо управління ризиками кредитного портфеля, а також отримання додаткових прибутків, але разом із тим сьогодні з'являються нові підходи до лімітування, резервування та інших методів управління кредитними ризиками, завданням яких є зменшення ризикованості кредитних операцій.

Наук. керівн. Тисячна Ю. С.

Література: 1. Дзюблук О. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи: монографія / О. В. Дзюблук. – Тернопіль, 2009. – 316 с. 2. Примостка Л. О. Кредитний ризик банку: проблеми оцінювання та управління / Л. О. Примостка // Фінанси України. – 2004. – № 8. – С. 118–125. 3. Васюренко О. В. Банківські операції: навч. посібн. / О. В. Васюренко. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2000. – 243 с. 4. Костюченко В. М. Управління кредитними ризиками у комерційному банку [Текст] / В. М. Костюченко // Вісник Хмельницького національного університету. Серія "Економічні науки". – 2010. – № 1. – Т. 1. – С. 141–147. 5. Волошин І. Прогноз впливу кредитного ризику на ліквідність і процентні надходження банку / І. Волошин // Вісник НБУ. – 2008. – № 8. – С. 26–29. 6. Версаль Н. І. Кредитні ризики як важлива складова ризиків банківської діяльності / Н. І. Версаль, С. М. Олексієнко // Фінанси України. – 2006. – № 8. – С. 86–96. 7. Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих витрат за активними банківськими операціями, затверджене Постановою Правління НБУ № 23 від 25.01.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z023112#n.46>. 8. Плешенцев О. О. Оценка риска контрагента – установление лимитов на операции банков [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.finrisk.ru/article/Mbkavto/mbkavto2.htm>. 9. Дмитренко М. Г. Кредитування і контроль / М. Г. Дмитренко, В. С. Потлатюк. – К.: Кондор, 2009. – 296 с. 10. Бурмака М. О. Сек'юритизація як інструмент регулювання ринку позикового капіталу: міжнародний досвід та перспективи розвитку в Україні [Текст] / М. О. Бурмака // Вісник Української академії банківської справи. – 2008. – № 2(25). – С. 13–20.